

УДК 631.6

Л. І. Дідковська,
к. е. н., старший науковий співробітник,
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"
ORCID ID: 0000-0002-8696-6150

DOI: 10.32702/2306-6792.2022.9—10.44

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ЗРОШУВАНОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

L. Didkovska,
PhD in Economics, Senior Researcher, State Organization "Institute of Economics
and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine"

LEGAL BASES AND PUBLIC SUPPORT OF IRRIGATION DEVELOPMENT

Досліджено сучасний стан нормативно-правового забезпечення формування та реалізації політики розвитку зрошувального землеробства в Україні, зокрема проаналізовано нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Встановлено, що протягом останніх років розпочато процеси іригаційного реформування, що зосередженні на модернізації інфраструктурних об'єктів зрошення та підвищенні ефективності гідромеліоративної галузі. Зокрема важливим кроком є розробка та ухвалення у 2019 р. "Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року" та у 2020 р. — Плану заходів з реалізації зазначеної Стратегії, що стали базовими документами. Вагомим внеском у законодавче забезпечення впровадження механізмів децентралізації управління зрошенням є ухвалення закону України "Про організації водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель". Крім того, висвітлено рівень держпідтримки галузі.

Обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку зрошення та розробки методичного забезпечення реалізації положень закону про ОБК.

The article examines the current state of regulatory and legal support for the formation and implementation of irrigation policy in Ukraine, in particular, analyzes the regulations of the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine and the Ministry of Environment and Natural Resources of Ukraine. It has been established that irrigation reform processes have been launched in recent years, focusing on the modernization of irrigation infrastructure and improving the efficiency of the reclamation industry. In particular, an important step is the development and adoption in 2019 of the "Irrigation and Drainage Strategy in Ukraine until 2030" and in 2020 the Action Plan for the implementation of this Strategy, which became the basic documents. An important contribution to the legislative support for the implementation of mechanisms for decentralization of irrigation management is the adoption of the Law of Ukraine "On the organization of water users and the promotion of hydraulic reclamation of land."

The paper also reveals the features of this law, in particular: voluntary membership in organizations; the same cost of water for members and other water users; the current permit for special water use is a pass to the membership of water user organizations, while its absence is a reason for deprivation of membership. Sources of financing of water user organizations are also revealed: contributions of members of organizations, fees for services and other sources of financing not prohibited by law. The article highlights the division of functions between ministries for the implementation of irrigation reform and the main stages of its implementation. In addition, the level of state support for irrigation development is highlighted and the main documents providing for this assistance are summarized.

We argued the necessity of further improvement of normative-legal maintenance of development of irrigated agriculture and development of methodical maintenance of realization of provisions of the law of Ukraine "About the organization of water users and stimulation of hydraulic reclamation of lands".

Ключові слова: державна підтримка, іригаційна реформа, законодавство, зрошення, меліорація, розвиток.

Key words: public support, irrigation reform, legislation, irrigation, reclamation, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Зважаючи на значну іригаційну складову повноцінної системи продовольчої безпеки країни, впродовж останніх років на національному рівні було розпочато відродження гідромеліоративної галузі. Так, у 2019 р. схвалено Стратегію зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року; у 2020 р. затверджено План заходів із реалізації зазначеної Стратегії та ухвалено Постанову КМУ "Про нормативи екологічно безпечного зрошення, осушення, управління поливами та водовідведенням"¹; у 2021 р. Міністерство аграрної політики та продовольства України ініціювало реалізацію пілотного проекту із відновлення меліоративних систем на Півдні України. Тому наразі актуалізуються питання дослідження нормативно-правового забезпечення формування й реалізації іригаційної реформи та фінансової державної підтримки розвитку зрошення.

Питання розвитку зрошувального землеробства розкриті в працях сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, теоретичні основи відродження гідромеліоративної галузі в умовах змін клімату висвітлюються у дослідженнях Яцюка М.В. Разом Ромащенко М.І., Яцюк М.В., Жовтоног О.І., Дехтяр О.О., Сайдак Р.В. та Матяш Т.В. [1, с. 3—14] значну увагу приділяли науковим засадам відновлення зрошення, на основі яких було розроблено "Стратегію зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року". Праці Нечипоренка О.М. зосереджені на питаннях державної фінансової підтримки відновлення систем зрошення. Водночас автор доводить доцільність удосконалення законодавства щодо посилення відповідальності за

відсутність та неналежне ведення Книги історії полів [2]. Принципи ресурсоощадного водокористування під час поливів розкриті у працях М.Н. Amer, Abd El-Hafez, Abdel Ghani [3]. Враховуючи значні наукові досягнення у дослідженні зазначених аспектів, є ще багато питань, які потребують комплексного їх висвітлення.

МЕТА СТАТТІ

Метою даного дослідження є аналіз та узагальнення нормативно-правових засад розвитку зрошення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У 2020 р. на потреби зрошення близько 550 тис. га було використано 1452 млн м³ водних ресурсів, що становило п'яту частину загальної кількості використаної свіжої води в Україні. Протягом останніх 30 років поливний об'єм зменшився увосьмеро, тоді як майже 19 млн га ріллі потребувало додаткового зволоження. За умов зниження водності вітчизняних річок внаслідок кліматичних змін, а також катастрофічно низької забезпеченості місцевими водними ресурсами більшості регіонів України, маємо неприпустимо високі втрати води при транспортуванні, які у 2020 р. становили 1190 млн м³ або 16,4% від загальної кількості використаної води. Більше того, фільтраційні втрати води в зрошувальних каналах, спричинені низьким технічним рівнем і зношеністю гідротехнічних споруд, сягали 40—50% [2].

До основних нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері зрошувального землеробства, слід віднести: Земельний кодекс України, Водний кодекс України, Закон Украї-

¹ Згідно зазначених нормативів заборонено полив водою нижче II класу, з рН кислотністю зрошувальної води понад 8,8, при ступені засолення ґрунтів понад 30%, наявності регулярних підтоплень тощо. Також сформовано нормативи екологічно безпечного поливу в умовах краплинного зрошення.

ни "Про трубопровідний транспорт", Закон України "Про меліорацію земель", Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища", Закон України "Про управління об'єктами державної власності", Закон України "Про оцінку впливу на довкілля", Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом", Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні"; Постанова КМУ від 24.05.2021 р. № 539 "Деякі питання розподілу окремих повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері меліорації земель"; Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року (дію якої пролонговано до 2024 р.); Розпорядження КМУ від 14.08.2019 р. № 688-р "Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року", Постанова КМУ від 02.09.2020 р. № 776 "Про нормативи екологічно безпечного зрошення, осушення, управління поливами та водовідведенням" тощо.

Крім того, провідними науковцями НААН України було розроблено теоретичні основи Водної стратегії України на період до 2025 р. Відповідно до положень якої до основних стратегічних завдань вдосконалення системи управління у сфері використання та охорони водних ресурсів в Україні належать: впровадження новітніх способів зрошення та застосування на меліоративних системах водо- та енергозберігаючих екологічно безпечних режимів поливу; перехід на інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом; розроблення басейнових і територіальних планів інтегрованого управління водними ресурсами; підвищення статусу та посилення ролі басейнових рад; формування єдиної інформаційно-аналітичної системи управління водогосподарським комплексом з одночасним забезпеченням роботи центрів ситуаційного управління в басейнах тощо. Водночас основними принципами контролю та управління у водокористуванні є: екосистемність, справедливість, обережність, доступність та цінність води. Зазначені принципи враховуються при формуванні планів інтегрованого управління річковими басейнами, метою яких

є встановлення сталого водозабезпечення населення і галузей економіки.

Діяльність Держводагентства спрямована на подолання наявних водно-екологічних загроз в країні та зосереджена на таких напрямках: перехід до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, здійснення державного моніторингу вод й забезпечення екологічно безпечного водокористування. Згідно із звітом Держводагентства протягом 2021 р. підготовлено Плани управління басейнів Дніпра, Дністра та Дону; здійснено економічний аналіз водокористування для восьми басейнів річок; забезпечено відкриття сучасної лабораторії моніторингу вод Північного регіону; отримано міжнародну акредитацію для лабораторії; проведено роботи з інвентаризації водних об'єктів та водогосподарсько-меліоративного комплексу тощо. Попереду запланована робота щодо підготовки проєктів ПУРБ для 6 басейнів, отримання міжнародної акредитації для нових лабораторій моніторингу водних ресурсів [4]. Отже, перераховані заходи спрямовані на забезпечення сталого розвитку водоресурсного потенціалу, досягнення "доброго" стану водних об'єктів та переходу до ефективного управління водними ресурсами за басейновим принципом.

У 2021 р. Постановою КМУ від 24.05.2021 р. № 539 "Деякі питання розподілу окремих повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері меліорації земель" передбачено запровадження реформи, пов'язаної з організацією належного забезпечення водними ресурсами сільгосптоваровиробництва. Цим документом обмежуються функції Держводагентства у сфері гідротехнічної меліорації земель. Тобто нівелюються повноваження Держводагентства в управлінні, внесенні пропозицій щодо розвитку меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних та осушувальних систем; виконанні державних цільових програм, забезпеченні галузей економіки, затвердженні правил та режимів, контролю та попередженні аварій на меліоративних системах та каналах, проведенні галузевих експертиз, забезпеченні експлуатації, розробленні напрямків розвитку та передачі їх до Міндовкілля. Крім того, функції паспортизації, інвентаризації та вивчення меліоративних систем також не здійснюватимуться Держводагентством. Повноваження щодо формування та виконання політики розвитку зрошувального землеробства передано Мінагро-

Рис. 1. Розподіл завдань між міністерствами щодо впровадження іригаційної реформи

Джерело: сформовано автором на основі даних [7].

політики. Тоді як, Державне агентство з питань меліорації та рибного господарства України опікуватиметься питаннями реалізація держполітики у сфері меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів [5]. Це агентство було створено у 2021 р. у складі Мінагрополітики задля забезпечення належного фінансування пілотних проектів з відновлення зрошення в Одеській, Миколаївській, Херсонській² та Запорізькій областях.

Проте, у процесі розділення функцій щодо керування водними ресурсами й інженерною інфраструктурою меліорації виникли певні труднощі: функції розвитку зрошення передано Мінагрополітики та підпорядкованому йому Державному агентству з меліорації та рибного господарства, тоді як водогосподарсько-зрошувальна інфраструктура й фінанси залишилися в Міндовкіллі та Держводагентстві [6]. Завершення процесу передачі сприятиме розширенню можливостей відповідних структур. Розподіл завдань між міністерствами задля реалізації реформи у гідромеліоративній галузі зображено на рис. 1.

У серпні 2019 р. КМУ прийняв розпорядження № 688-р, яким затверджено Стратегію зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. У цій Стратегії, що є базисом іригаційної реформи, узагальнено основні проблеми гідромеліоративної галузі: низький рівень використання наявного потенціалу зрошення та осушення; недосконалість законодавства у сфері зрошення та управління водними ресурсами; наявність недоліків в управлінні водними

ресурсами та меліорацією земель; відсутність ефективного використання внутрішньогосподарських меліоративних систем. Згідно зазначеної Стратегії протягом 2025—2030 рр. передбачалося здійснення комплексу заходів з проведення інституційної реформи управління водними ресурсами та меліорацією земель та формування організацій водокористувачів.

Згідно дорожньої карти іригаційної реформи [8], в Україні заплановані зміни на трьох рівнях. На верхньому рівні — створення оператора НАК "Вода Україна", будівництво заводу з виробництва сучасного іригаційного обладнання для поливу та локальне спрямування державної підтримки на виробництво вітчизняного обладнання. На середньому рівні очікуються такі трансформації: внаслідок прийняття законопроекту про ОВК відбудеться створення об'єднань водокористувачів на Півдні України. Такі заходи сприятимуть модернізації, ремонту та/або будівництву нових зрошувальних систем коштом ОВК. Крім того, передбачено залучення інвестиційних коштів для реконструкції насосних станцій та міжгосподарських меліоративних систем. На нижньому рівні передбачено залучення інвестицій для ремонту та/або будівництва зрошувальної інфраструктури на полях та забезпечення державної підтримки сільгосптоваровиробникам на відновлення іригаційної інфраструктури.

Нещодавно було ухвалено ВР Закон України від 17.02.2022 р. № 5202-д "Про організацію водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель України". Нижче виокремлено основні особливості зазначеного закону:

² Херсонщина являлася лідером за поливною площею: у 2021 р. тут зрошувалося 320 тис. га або 58% від загальної площі поливу. Були плани щодо збільшення цих площ майже вдвічі - до 600 тис. га до 2030 р.

— Добровільний вступ до ОВК та однакова вартість води як для членів, так і для інших водокористувачів. Чинний дозвіл на спецводокористування є перепусткою у членство ОВК;

— Магістральні канали залишаються у державній власності, тоді як експлуатація міжгосподарською інфраструктурою переходить до ОВК;

— Меліоративні системи нижнього рівня передаються ОВК з метою їх розвитку та модернізації коштом водокористувачів;

— Стимулюючим фактором щодо вступу до ОВК є можливість водокористувачів членів організації брати участь у формуванні тарифів на воду;

— Джерела фінансування організацій: внески членів ОВК, плата за послуги ОВК, інші не заборонені законом джерела фінансування;

— ОВК не отримує дозвіл на спецводокористування, оскільки не є суб'єктом водокористування, а лише транспортує воду для власних потреб водокористувачів, які зобов'язані отримати зазначені дозволи. ОВК має контролювати дотримання водокористувачами лімітів на забір води (згідно дозволу на спецводокористування). Для цих цілей передбачено створення ревізійної комісії ОВК [7];

— З переліку водних об'єктів вилучаються зрошувальні канали, що сприятиме будівництву та модернізації меліоративного фонду;

— Закон має екологічну складову.

Наступним кроком після прийняття закону про ОВК необхідно здійснити розроблення та прийняття Закону України "Про управління водогосподарсько-меліоративною інфраструктурою", що заплановано у Стратегії зрошення та дренажу до 2030 р. В зазначеному законі регулюватимуться питання визначення функцій ЦОВВ, МОВВ та органів місцевого самоврядування щодо меліорації. Також передбачається визначення основних передумов створення оператора меліоративної інфраструктури [9], що забезпечуватиме її експлуатацію, будівництво та відновлення й вирішуватиме питання тарифів та послуг з подачі води, залучення інвестицій тощо.

Слід зазначити, що протягом останніх років дещо розширився перелік програм державної підтримки іригаційних заходів в Україні. Нижче перераховано основні документи, в яких передбачені заходи держпідтримки гідромеліорації [9]:

Згідно Постанови КМУ від 11.10.2021 р. № 1070 "Державна підтримка сільгосптоваровиробникам, які використовують меліоровані землі" передбачено бюджетну підтримку до

25% вартості витрат задля введення у експлуатацію внутрішньогосподарських зрошувальних систем. На цей напрям у держбюджеті спланували 50 млн грн. Згідно даних Мінагрополітики у 2021 р. таку підтримку у розмірі близько 17 млн грн отримали Миколаївська, Херсонська, Дніпропетровська та Черкаська області, що дозволило збільшити меліоративний фонд на 4939 га. Для отримання зазначеної держпідтримки сільгосптоваровиробники мають зібрати та подати до Мінагрополітики низку документів: заявку на отримання бюджетних коштів з підтвердженням прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта; довідку з банку про відкриття поточного рахунку; відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно щодо прав власності/користування землею; акти приймання-передачі основних засобів та приймання-здачі відремонтованих об'єктів; копію паспорта проєкту та копію кошторисної частини проєктної документації тощо [10].

Також Постанова КМУ від 01.03.2017 р. № 130 "Про часткову компенсацію вартості сільгосптехніки та комплектуючих вітчизняного виробництва" передбачено компенсацію 25% вартості вітчизняної сільгосптехніки. Такий підхід стимулює аграріїв робити свій вибір на користь вітчизняних виробників зрошувальної техніки. Програма компенсації вартості вітчизняної техніки має непогані результати: у 2019—2020 рр. сільгосптоваровиробниками закуплено на 16 млн грн зрошувальної техніки і компенсовано державою 3,4 млн грн. В цілому в рамках зазначеної програми протягом чотирьох місяців 2020—2021 рр. майже 2 тис. сільгосптоваровиробників придбали 2,8 тис. одиниць сільгосптехніки і обладнання вітчизняного виробництва, витративши на це 909,2 млн грн, з яких отримали часткову компенсацію на суму 189,4 млн грн [11].

Крім того, Постановою КМУ від 15.07.2005 № 587 р. "Фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства" гарантується повернення 50% вартості витрат встановлення систем краплинного зрошення у перелічених напрямках. Для отримання зазначеної компенсації крім стандартного набору документів необхідно підготувати фотодокази садіння (ремонт) насаджень та встановлення систем краплинного зрошення.

Порядок КМУ від 16.02.22 використання коштів передбачених в державному бюджеті для реконструкції, модернізації та відновлення меліоративних систем (загальнодержавних та міжгосподарських, що перебувають у державній власності) [9].

Вперше в Україні було запроваджено таку державну підтримку розвитку гідромеліоративної галузі. Проте, з початком дії воєнного стану впровадження масштабних проєктів з відродження зрошення зупинено, а програма з реконструкції, модернізації та відновлення меліоративних систем зазнала скорочення видатків. Так, Постановою від 04.03.22 р. № 199 "Питання надання у 2022 році застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні" передбачено скорочення видатків державного бюджету з метою їх спрямування до резервного фонду держбюджету. Йдеться про скорочення видатків на реконструкцію, модернізацію та відновлення меліоративних систем на 1 млрд грн.

Крім того, одним із негативних проявів війни є проблеми з експортом сільгосппродукції. Розв'язання логістичних проблем із вивезенням агропродукції, спричинених військовими діями, потребує поряд з пошуком альтернативних способів її перевезення ще й забезпечення переорієнтації та диверсифікації виробництва, а також поглиблення переробки сільськогосподарської продукції з більшою доданою вартістю, що сприятиме створенню додаткової вартості в середині країни.

ВИСНОВКИ

1. Відновлення зрошеного землеробства є потужним інструментом розвитку аграрного сектора, формування продовольчої безпеки та нарощування експортного потенціалу країни. Протягом останніх років в Україні розпочато іригаційну реформу: розширено перелік нормативно-правових актів щодо відродження меліоративної галузі та збільшено держпідтримку зрошення. Проте, на час дії воєнного стану зупинено впровадження зрошувальних проєктів та скорочено видатки держбюджету на реконструкцію, модернізацію та відновлення меліоративних систем. У повоєнний період важливим буде забезпечення збереження вже сформованих програм державної підтримки розвитку зрошеного землеробства та впровадження масштабних проєктів з відродження зрошення.

2. Слід забезпечити реалізацію механізмів децентралізації управління зрошенням, які розкриті у ЗУ "Про організації водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель". Залучення водокористувачів до інвестування у відродження зрошеного землеробства може бути реалізованим лише за умови

отримання ними статусу повноправних учасників процесу управління зрошувальними системами. Передача внутрішньогосподарських мереж ОВК в довготривале користування сприятиме відновленню та модернізації інженерної інфраструктури зрошувальних систем, оптимізації водоспоживання та ефективному використанню зрошувальних мереж. Це дозволить суттєво збільшити площі, на яких застосовують полив, не допустити деградацію ґрунтів і підвищити ефективність використання меліоративних систем.

3. Створення оператора меліоративної інфраструктури потребує законодавчого унормування. Організація такого суб'єкта господарювання сприятиме залученню інвестицій під державні гарантії для реконструкції та модернізації міжгосподарських зрошувальних мереж й оновлення насосних станцій. Отож необхідно здійснити розробку та прийняття закону України "Про управління водогосподарсько-меліоративною інфраструктурою".

Література:

1. Ромащенко М.І., Яцюк М.В., Жовтоног О.І., Дехтяр О.О., Сайдак Р.В., Матяш Т.В. Наукові засади відновлення та розвитку зрошення в Україні в сучасних умовах // Меліорація і водне господарство. 2017. № 2. С. 3—14.
2. Нечипоренко О.М. Зрошувальне землеробство — шлях до збереження чорнозему. URL: <https://chornomorka.com/archive/22264-22265/a-15177.html>
3. Amer M.H., Abd El-Hafez, Abdel Ghani. Water Saving in irrigated agriculture in Egypt. URL: www.ocid.org
4. Про результати діяльності Держводагентства за 2021 рік. Публічний звіт. URL: <https://www.davr.gov.ua/news/pro-rezultati-diyalnosti-derzhvodagentstva-za-2021-rik-publichniy-zvit>
5. Хто в Україні відповідатиме за меліорацію земель. URL: <http://epl.org.ua/announces/hto-v-ukrayini-vidpovidatyme-za-melioratsiyu-zemel/>
6. Деркач О. Зрушення у зрошенні. URL: <https://agrotimes.ua/article/zrushennya-uzroshenni-strategiya-zroshennya-ta-drenazhu-v-ukrayini/>
7. Зрошення, меліорація та іригація: план проведення водної реформи в Україні. URL: <https://agropolit.com/blog/500-zroshennya-melioratsiya-ta-irigatsiya--plan-provedennya-vodnoyi-reformi-v-ukrayini>
8. Лещенко Р. Сталий розвиток сільського господарства через оновлення меліоративної інфраструктури // Формула сталого розвитку:

синергія взаємодії держави, бізнесу та громад: матеріали онлайн-конференції (Київ, 3 лютого 2022 р.), 2022. URL: <https://bit.ly/33z00Sd>

9. Дехтяр О. "Поточні підходи до формування державної підтримки в сфері зрощення в сільському господарстві України" / Матер. презентації на заході "Німецький досвід щодо інституційної організації та фінансування сільськогосподарської меліорації", що відбувся 22.02.22 р. URL: <https://apd-ukraine.de/>

10. Меліорація. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/melioraciya>

11. Підтримка національного виробника: затверджено новий перелік сільгосптехніки, 25% вартості якої компенсує держава. URL: <https://me.gov.ua>

References:

1. Romashchenko, M.I., Yatsiuk, M.V., Zhovtonoh, O.I., Dekhtiar, O.O., Saidak, R.V. and Matiash, T.V. (2017), "Scientific bases of restoration and development of irrigation in Ukraine in modern conditions", *Melioratsiia i vodne gospodarstvo*, vol. 2, pp. 3—14.

2. Nechyporenko, O.M. (2021), "Irrigated agriculture is a way to preserve chernozem", available at: <https://chornomorka.com/archive/22264-22265/a-15177.html> (Accessed 28 April 2022).

3. M.H. Amer, Abd El-Hafez, Abdel Ghani. (2017), "Water Saving in irrigated agriculture in Egypt", available at: www.ocid.org (Accessed 28 April 2022).

4. The official site of State Agency of Water Resources of Ukraine (2022), "On the results of the State Water Agency for 2021. Public report.", available at: <https://www.davr.gov.ua/news/prozultati-diyalnosti-derzhvodagentstva-za-2021-rik-publichnyj-zvit> (Accessed 28 April 2022).

5. Ecology right man (2021), "Who in Ukraine will be responsible for land reclamation", available at: <http://epl.org.ua/announces/hto-v-ukrayini-vidpovidatyme-za-melioratsiyu-zemel/> (Accessed 28 April 2022).

6. Derkach, O. (2022), "Shifts and Irrigation", available at: <https://agrotimes.ua/article/zrshennya-u-zrshenni-strategiya-zrshennya-ta-drenazhu-v-ukrayini/> (Accessed 28 April 2022).

7. Agropolit (2022), "Irrigation, reclamation and irrigation: a plan for water reform in Ukraine", available at: <https://agropolit.com/blog/500-zrshennya-melioratsiya-ta-irigatsiya--plan-provedennya-vodnoyi-reformi-v-ukrayini> (Accessed 28 April 2022).

8. Leshchenko, R. (2022), "Sustainable development of agriculture through renewal of reclamation infrastructure", *Materials onlain-konferentsii. Formula staloho rozvytku: synerhiia vzaiemodii derzhavy, biznesu ta hromad* [Proceedings of the online conference. The formula of sustainable development: synergy of interaction between the state, business and communities], DLG, Kyiv, Ukraine, 3 February, available at: <https://bit.ly/33z00Sd> (Accessed 28 April 2022).

9. Dekhtiar, O.O. (2022), "Current approaches to the formation of state support in the field of irrigation in agriculture of Ukraine", *Materialy prezentatsii na zakhodi. Nimetskyi dosvid shchodo instytutsiinoi orhanizatsii ta finansuvannia silskohospodarskoi melioratsii* [Presentation materials at the event. German experience in institutional organization and financing of agricultural reclamation], APD Ukraine, Kyiv, Ukraine, 22 February, available at: <https://apd-ukraine.de/> (Accessed 28 April 2022).

10. The official site of Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2021), "Reclamation", available at: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/melioraciya> (Accessed 28 April 2022).

11. The official site of Ministry of Economy of Ukraine (2021), "Support of the national producer: the new list of agricultural machinery which 25% of cost of which is compensated by the state is approved", available at: <https://me.gov.ua> (Accessed 28 April 2022).

Стаття надійшла до редакції 29.04.2022 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвитку

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73